

Vyjádření školitele Mgr. Maroše Filipa k průběhu studia a k disertační práci “The functioning of structural priming in Czech” předkládané v roce 2024

I. Hodnocení doktorského studia

Mgr. Maroš Filip po celou dobu studia bezproblémově plnil studijní povinnosti a úkoly, a to i v situaci, kdy pandemie covid omezovala možnosti aktivní vědecké činnosti. Mgr. Filip pracoval v úzké součinnosti se mnou jako školitelem v rámci různých výzkumných projektů v Psychologickém ústavu AV ČR, v.v.i., a jeho činnost se tak zdaleka neomezovala jen na disertaci. V průběhu své činnosti v PSÚ se začal věnovat práci s elektroencefalografem a evokovanými potenciály (ERP) v psycholingvistice. Zapojil se také do mezinárodních projektů, např. multilingual picture naming database, a získal tak zkušenosti s mezinárodní spoluprací.

Průběh doktorského studia zkomplikovala covidová pandemie, ale i přesto získal Mgr. Filip zkušenosti také s dlouhodobým pobytem na univerzitě v Heidelbergu. Tam rozvinul spolupráci s Dr. Johannesem Gerwienem, která vyústila ve společnou publikaci s ním a se školitelem.

Svou práci na disertaci i v rámci a dalších výzkumných projektů prezentoval na řadě konferencí, např. Architectures and Mechanisms of Language Processing, Olinco nebo PsychoSlav. Podílel se na několika publikacích v mezinárodních časopisech (Quarterly Journal of Experimental Psychology, xxx, PLOS) vedených v databázi WOS, jak ve spolupráci se školitelem, tak v rámci dalších týmů, typicky mezinárodních. Do mezinárodní spolupráce se zapojil také svou účastí v projektu MultiPEye, mezinárodním konsorciu výzkumníků zaměřených na využití měření očních pohybů v psycholingvistice.

Během doktorského studia si osvojil řadu technických dovedností a znalostí metod a postupů experimentální psychologie a neurovědy, jak programování behaviorálních experimentů zejména v prostředí PsychoPy, tak přípravu měření očních pohybů a EEG a vyhodnocování získaných dat. Je tedy dobře připraven pracovat v mezinárodních týmech na výzkumných projektech opírajících se o současné metody a postupy. V závěrečných fázích studia začal intenzivněji spolupracovat v projektech Dr. Kateřiny Chládkové se specifickým zaměřením na neurovědné postupy využívané ve vývojovém výzkumu s nejmenšími dětmi.

II. Zhodnocení disertace

Disertace Mgr. Filipa se zabývá jevem označovaným jako syntaktický priming. Jedná se o vliv opakovaného použití stejných syntaktických struktur na produkci nebo porozumění. V produkci jde o tendenci opakovat stejné struktury, jaké člověk nedávno použil v produkci nebo zpracovával v porozumění. Maroš Filip se zaměřil na syntaktický priming produkce při popisu obrázků. Součástí disertace je replikace základních nálezů učiněných touto metodou, ale hlavní přínos spočívá v testování hypotetického jevu, který zatím nebyl testován, tzv. morfologického posílení (morphological boost) syntaktického primingu. Jedná se o hypotetickou analogii dobře doloženého jevu lexikálního posílení (lexical boost), kdy tendence opakovat syntaktické struktury je posílena při opakování lexikálních jednotek v původní struktuře a struktuře ovlivňované primingem. Lexikální opakování není předpokladem syntaktického primingu, ale

posiluje jeho efekt. Experimenty 3-6 v disertaci testují, zda podobný efekt nastává i při opakování vázaných gramatických morfémů, nikoli celých slov.

Celek práce obsahuje 6 experimentů, které postupně zužují a zpřesňují testované hypotézy. Jde tak o logicky vystavěnou práci, která dokládá schopnosti doktoranda autora disertace systematicky směřovat k cílenému prohlubování vědeckých otázek. Práce tak dokládá dobrou orientaci ve výzkumu mentální reprezentace gramatických struktur a schopnost tento výzkum rozvíjet. Zároveň se v práci prokazuje dobré zvládnutí metodologických a technických postupů pro tvorbu experimentů i statistických postupů pro jejich vyhodnocování.

III. Komentáře a podněty k obhajobě

Jako školitel jsem mnoho komentářů uplatnil v průběhu psaní disertace, nemám tedy v tomto bodě další připomínky. Jako podněty pro diskusi při obhajobě bych rád předložil následující:

1. Experimenty v disertaci neukázaly robustní efekt morfologického posílení v různých strukturách, spíše subtilní efekty pro některé typy morfémů. Možné příčiny jsou diskutovány v disertaci, nicméně jak hodnotí autor různé varianty, a jaké by byly vhodné postupy pro další výzkum v tomto směru.
2. Existuje způsob, jak syntaktický priming a případné morfologické posílení zkoumat neurovědnými metodami?
3. V čem spatřuje autor největší přínos studia syntaktického primingu

IV. Závěr

Disertace podle mě představuje velmi úspěšné završení dlouhé systematické práce a dokládá, že její autor má výborné předpoklady k úspěšné vědecké práci v kognitivní vědě a neurovědě zaměřené na jazyk a komunikační procesy. Předběžně proto klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěl* a blahopřeji autorovi k jejímu předložení.

Boston 5. listopadu 2024

prof. PhDr. Filip Smolík, Ph.D., DSc.